

Universal Declaration of Human Rights - Kpelle, Guinea

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

NUKAN MAAMENI YENËYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan jei yenɛ yiihu diɔ legbɔɔba laa, tɔlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɔnɛɛ nukan dɔɔi gaa maanɛ yenɛ nuan diɔ pɛli kweiwoo boi, diɔ laa di maameni la, yi di hwa ke jɛimaapɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yenɛnuan kaa boi.

A ke tɔɔi gaa nukan jei yenɛyii hu bɛ maanɛ maa ɔ kɔnwɔ, hɔgɛ nukan hwɛpa pɛnɔ hwɛ gwei tɔgɛ hemɛi iɔi hu jɛitɔwɔnuan diɔ.

A ke lɔɪnaa kele yɛpuɔ gehu bɛ maanɛ gu hwanɔ tɛgɛ boi.

A ke lɔi kele hu nuan bɔwoo bɛ, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lele jɛikulo, yɛ pɛnɔ yɛ di wɔɔ yii jaanɛ legbɔɔba laa hui.

A ke yenɛ lɔi kele da nɔɔ kɔnɔn gɛnɛi bɛ di liimu ɔ hɔgɛ negbɔɔba lelei da tɔɔi gaa jei yenɛ yii hu maa mɛni bɛi.

A ke gilipahia tɔnɔi ti hwilɔn nukan dɔɔi da nɔɔ legbɔɔba laa bɛ gɛ, ɔlɛ yabɔ ke a di liimu hɔgɛɛ a gbɔɔkpɔ, yili bɛ a gɛ lɔi kele diwɔɔ jaakɔn gɛnɛ ɔ bɔ yenɛ.

Maanɛ nuteitei, ɔ make a kpɔma yinaa di gɔl diɔ, maakweli, da hutɔ bɛ da negbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan jei yenɛyii hu di hee di kpanɔa kenaa kele bɛ, ɔ make bɛyi ɔ wɔ jaawooɔo kaa lai, yili kele bɛ gɛi yenɛ bilibili gemɛi nɔ jaakɔn gɛnɛi jei zea kaa Amɛlik lɔi hui, ɔ dɔn nɔa jei laa a pɔlɔ kpalaɔ nɔ holo pou (10) gwɔlan nwaatɔnɔ pulu nɔn mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn nɔo toloo 1

Nukan gele kaa pɔlɔ kaa tanɔn, yiliba nu kɔle maawiyɔ pɔlɔ da tɔɔi gaa jei yenɛyii hu kɛpɔlɔ kaalɔ tanɔn; di kɛmɛni a nukan nɔa bɛ gɛɛ hwɛkɛli wɛlikɛmaa ɔ lɔ di luwai.

Dɔn nɔo veele 2

Dɔn jei huwoo kaa nukele bɛ tanɔn, guloju hwɛ ma yɛ ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔlɔ kɛpɔlɔ, gu lawoo, jaala mɛni kena bɔlɔ, kilipahie huwu lɔpɛ, nɛi hu yii bɔ pɔlɔ bɛ, hɛn jɔlɔbɔ pɔlɔ pɔ da nukaapɔlɔ da zɔgɛi, yɛ ɔ ke a hulonu da nɛnu yilipulu, yɛ ɔ ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, yɛ ɔ ke a lɔi yi gaa nii mɔlan nɔi yemu a ju mun dɔn jei huwoo kaa nukele bɛ tanɔn.

Dɔn nɔo zaaba 3

Maala kaa nukele yɛi ɔ yenɛkɛ, ɔ legbɔɔba laa hɔlɔbɔ, ɔlɛ gbinimaa yɛ kɔnɔ.

Dɔn nɔo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu lɔpɛ da kpɛ.

Dɔn ŋoo nɔɔli 5

Di hwə kia pai nuta mɔnɔɔboi, di hwə kia pai meni jaanwana laai nuta ɓa, yi a nu kulo nulaa hu əlɛ ɛyɛ mɛlɛkpɛ ma.

Dɔn ŋoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpɛ gele, maanɛ nu kele ŋɔ kaa lonna, ə kɛ a gɔlɔn ŋaa ma.

Dɔn ŋoo mɛihwele 7

Nu kele peliai a ge tɔn niila je tɔnɔ mɛi. Nu kele hon bɛlɔ kaa tanɔn nukan maatan ŋɛi liila.

Dɔn ŋoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəgə pɛlɛ la; a gaa yɛ maamɛni yɛ ə piliju.

Dɔn ŋoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwə ja, yi ŋun vɔ mai. A wwalakɛti di maakwiya ŋɔɔ lɔɪɓa gahwa mɛni ŋɔɔ pɛlɔhu.

Dɔn ŋoo bou 10

Maala ka nukele yei, ə ŋɔɔ tian makɔŋɔ kititə gə pɛlɛla, əlɛ dian ti ə kɛ a kɔlɔn ŋaa ə make mɛni lɔpɛɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ŋoo boukɔutanɔn 11

1. Nui lɔpɛɛ da mɛniŋɔŋɔɔ laahe ŋuɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a jɔn, yi jɔn ti hwə kɔlɔn ni ponɔŋa kitikɛpɛlɛ la, maakɔŋɔnuaan ŋɛi ɓa.

2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpɛ honji mɛnita ɓa yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mɔ a laa nui ti mɛi, ə make a kwia.

Dɔn ŋoo boukɔu hweele 12

Nuta hwa naa lɔ mɔlan jii pɛlɔ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, ŋɛi bɛlɛn mɛni hu, da gbinibɔ mɛni tamaa hu, naa kala pɛlɔ pɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ə hiə a niibapɛlɔ, əlɛ ə he niibɔ kɛnaa ŋɔ lɔi hu.

2. Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kulɔi lɔi lɔpɛ hu, ə make gbɔɔ lɔi, əlɛ ə pənə ə ja gbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpɛ da jɛikɔu kpɔlu jɛɛi, maala kaa ŋɛi ə maakilɔ lɔi takpɛli hu, yiyan nɔiti a pɛli jɛɛ hee mu.

2. Maakilɔlaa ti hwa pɛli tɛgɛi mɛni nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwə ɓa lɔi ŋun ma mɛniŋɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔlɔɓɔ.

2. Di hwa pɛli lɔilonna kuloi nu yei hulu mɛni hu ɔlɛ maala hwɛ ɲɔɲɔ nu yei hwɛ ɲɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ɲoo boukɔumɛida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da hɔli kpilayela da di laɲayela da pɛli heei di keɲɔ guloju hwɛ ma yɛkɛ la a huɠu mɛni, lɔilon na mɛni, ɔlɛ yala pɔlɔ mɛni. Di pɛliɛ a di ke ɲiiɓoo ti hu, ɔ make di taɠai lowai.

2. Legbɔɔɓa da laana ɓɛ a hilɔtai laa ma.

3. Pɛlɛn mɔ ɓa a kpɔmaayi hɔɔtɔma, ɔlɛ maala ka ɲɛi gbɔmayii ti da ɲɔi ɲɛitɔwɔ nuaan di maakɔɲɔn.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpɛɛ ɲɔlɔɓɔ hɛn gaa a ɓɔɔ, ɔ make g boukɔuaa kpɔn ju.

2. Di hwa nu yɛɛ kpilan di hwɛ ɲɔlɔɓɔ hɛn gulo ɲɛi.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihaaɓa 18

Nui lɔpɛɛ a pɛli gbɔwɔ kilipahia kɛi, ɲiiba yiiɓɔ pɔlɔ hu. Mukulaa ɓa a pɛli ɲiiba kalan gɛi, ɔ ɲiiba yiiɓɔ juwu yii ɓɔ pɔlɔ hu.

Dɔn ɲoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpɛɛ gɔlɛ yei ɲɔɔ kilipahie lɛ ɔ gweiwoɓɔ, ɔ gilipuju kwɛli, ɔ ɲɔlɔɓɔ ɔ ɲɛi nuta kpɛli ɲaa dia kenakele yi ɲɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ɲoo bouhwweelɛ 20

1. Maala kaa nukele yei ɔ ɲundɔ kɛ, ɔlɛ ɔ kpɔn naa liilaa hu.

2. Di hwa nu yɛɛ kpɔlan di hwɛ nɔ kpɔn ju.

Dɔn ɲoo bouhwweelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yei, ɔ tɔɔi hɔlɔɓɔ ɲɔɔ lɔi ɲawooɓɔ mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpinii, ɔ kɛ nui a ɲɛɛ lɛmai.

2. Maala kaa nukele yei, ɔ kolokɛ gahanama ɓa ɲɔɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon bɔtlɔ hwa tɛɠɛ mɔlan ma.

3. Lɔilonnii kilipahia pɔlɔ ɓa lɔi ɲawooɓɔ a kuloju. Gilipahia ti a kɔlɔn ɲɔi ɲɔi ɲaawooɓɔ nuan he luwai a kɛ a ɲɔi kwei nuan kɔlɛ laamaawoo.

Dɔn ɲoo bouhwweelɛ kɔuweelɛ 22

Nu keke kemɛni a kpɔɲuyii ɓɔ mun mɔ gɛ, yɛ kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti ɓa maane ɔ pa ɓɔ a yeelaholon; yɛlɔgei, kaalɔnnaa, ɔlɛ mɛni kɔlɔn ɲa.

Dɔn ɲoo bouhwweelɛ kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yei ɔ kolo kɛ, ɔ ɲiiba kolokɛ tɔlinmo da ɲaane pɔlɔ mɛi; ɔ gɛ hwɛ pa kɛ a nui kolo hwɛ ma.

2. Nu kekolo ɓa maane di zalama; ɔ kɛ a hulonu da nɛnu.

3. Kolokɛmun lɔpɛɛ a pɛli kolokɛnuan maakɔɲa kpɔn naai; a wala keti ɔ to da hu.

4. Kolokemun nɔpee maala kaa jei ə viitɔ, ə niiba pələ ɲaa kɛ. Gɛ kolo kei nowai ɲɛn ə kɛ a dɔɔ; əlɛ yilipulu ɲɔɔ hwitɔ lowai yɛ hala ma.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔu naan 24

Maala kaa nukan jei ɲɔɔ yii ə kɛ a beliya ju, gɔlɔi hwə toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di ɲaane hu; yii hwilɛnna: kɔnɔn mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, belɛ di maamɛni walawala ɲɛi kulo mɛni keke ɓa.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔu lɔɔli 25

1. Kolo a wala kɛ jei, ɲɔn a pɛlɛma, kolo hwaa kpɛ jei, kalanɛnnaa a ɲɔlɔɓɔ, a pɔlɔ, a wala kɛti mɛni ta kpɛli a pɛlɛma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa jei yi maakpɔmaa ə ɓo.

2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kpɔmaa hɔlɔɓɔ. Gbɔmaa ti a pɛli kei logele ɓa, ə make a welilon.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yei di jutɔ. Jutɔ ti hɔɲɔ hwə ma, yi kpɔ hwilɛn maakwɛli kɔwɔtɔɔ ɓa. Maane kolo maakwɛli lakwɛli ə kɛ kɛna kɛle. Maane lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ə kɛ kɛnaa kɛle tɔwɔ, nui lɔpɛ gɛ hwaɲa a kɛ jei.

2. Maakwɛli ɲun ma ya ɓaa ə nukan holoon naa ɓo, ə dɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛ yii hu maawiye. Ya ɓə maane ə wooman, ɲɛimaa hwɛli, da welikɛmaa di lɔ lɔi kɛle lowai, huwu ɲaa kɛle lowai ə gɛ liila ə kɛ diyei.

3. Maala kaa a longaanuaan yei di di loni hutɔ pələ lɛn.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔumɛihweele 27

1. Maala kaa nukele yei ə geti kɛ nɔi ɲɔɔ tɛtɔwɔ laa kpaalə mɛi, ə pɛlima ə dɔlɔ kulo.

2. Maala kaa nukele yei belihɛn, gulohɛn, maa ə kɔɲɔ.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yei, ə getikɛ, yɛ dɔn ɲooɲaa ɲɛi ɓo di lɛ di kpaalə mɛi.

Dɔn ɲoo bouhwweele kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpɛli geti kaama kpɔmaa yii hu. Maahɔlɔɓɔ gbɔmaa yii ti ɓə a pɛli ɲɔɔ nukan naa laakuloi a nele.

2. Tɔɔi gaa nu yei yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔɓa laa, maala keke hɔlɔɓɔɔ ɲɛn lɔ gaama, ya ɓaa a mɔlaa diwɛi kɔwɔtɔi, kpɔmaa yii hu yi hulu mɛni hwə laa.

3. Maala ɲaa ti da lɛgbɔɓa ɲaa ti, gɛ pələ hwa pɛli kei a juwu takpɛli yi yɛnɛ keke puɔ gɛɓa hwə mo li.

Dɔn ɲoo bouhaaba 30

Kpalə ta kpɛli hwə laa yi a pɛli dɔn ɲaa ɲɛi maamɛni piliju, yɛ nu ɲɔɔ tɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔɓa laa kuloi ɲɛi: yɛ ə kɛ a lɔi, a kpɔn, ə make gu tɛitei.